

УДК 339.976.2, 339.976.4, 339.9.012.23

Кобилянська А. В.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Міжнародного гуманітарного університету*

Kobylianska A. V.
*Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor at Department of Management,
International Humanitarian University*

СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

MODERN INSTRUMENTS OF GLOBAL ECONOMIC GOVERNANCE

Анотація. Поточне дослідження присвячене вивченню та систематизації сучасного інструментарію глобального економічного врядування. У статті розглядаються інструменти глобального економічного врядування відповідно до його сфер (регулювання фінансів, торгівлі, конкуренції тощо) та напряму здійснення впливу (орієнтовані на врядування глобальної економіки загалом, на врядування в межах регіональних та міжрегіональних відносин та на врядування економічної ситуації окремої країни).

Ключові слова: глобальне економічне врядування, глобальна економіка, міжнародні економічні відносини, регіональні об'єднання, інструменти.

Вступ та постановка проблеми. Сучасне управління світогосподарськими процесами та глобальною економікою (як на рівні держави, так і на рівні об'єднання держав) вимагає чіткого розуміння наявного інструментарію здійснення такого впливу.

Глобальне економічне врядування та його інструментарій створюють нероздільну єдність. Підмножина можливих інструментів та методів їх використання (в комбінації або окремо) формують множину можливих шляхів реалізації глобального економічного врядування. Таким чином, вивчення останнього неможливе без вивчення та систематизації наявного інструментарію реалізації такого врядування. Відповідно, тема дослідження має наукове та практичне значення. Адже вирішення питання щодо того, які заходи можуть використовуватись та використовуються для здійснення глобального економічного впливу, дає змогу, по-перше, якісно окреслити предметну сферу

досліджень, присвячених вивченню глобальної економіки, світогосподарських зв'язків, ефективності реалізації економічних впливів, розробленню їх теоретичних основ, а по-друге, надає глобальним, локальним та локальним регуляторам вичерпний перелік наявних засобів управління задля подальшої роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що терміни «інструмент», «інструментарій» тощо використовують повсякчасно як вітчизняні, так і закордонні дослідники, єдиного дослідження, присвяченого їх систематизації, нині не існує.

Найчастіше термін «інструмент» в макроекономічних дослідженнях використовується в контексті фінансової або монетарної політики чи регулювання зовнішньої торгівлі та інших форм МЕН [1, с. 234; 2].

Втім, одночасне вживання термінів «інструмент» та «глобальне економічне врядування» зустрічається ще

Інструменти глобального економічного врядування

Сфери регулювання	Інструменти			
	Орієнтовані на врядування зовнішньоекономічних відносин загалом та глобального господарювання зокрема	Орієнтовані на врядування регіональних та міжрегіональних економічних відносин та відносин всередині різноманітних інтеграційних об'єднань	Орієнтовані на врядування економічної ситуації окремої країни	
Фінанси	1) капітал	<ul style="list-style-type: none"> – використання позикових інструментів/МВФ; – використання гнучких кредитних ліній/МВФ; – PLL/МВФ; – використання міжнародних резервів/МВФ; – використання зовнішньої емісії; – використання зовнішніх коштів; – конкурентні девальвації [6]; – встановлення бар'єрів на експорт/імпорт капіталу, зокрема обмеження на купівлю/продаж валюти; – управління інфляційними очікуваннями; – стимулювання фіскальної дисципліни та рівня обслуговування зовнішніх боргів; – створення та функціонування світових фондових бірж 	<ul style="list-style-type: none"> – використання регіональних фінансових угод (RFA); – конкурентні девальвації; – встановлення бар'єрів на експорт/імпорт капіталу, зокрема обмеження на купівлю/продаж валюти; – створення та функціонування світових фондових бірж 	<ul style="list-style-type: none"> – використання позикових інструментів/МВФ, а саме розширеного фінансування, «стенд-бай», механізму прискореного кредитування; – непільгові кредити шляхом надання гнучкої кредитної лінії (FCL); – превентивна кредитна лінія для підтримання ліквідності (PLL); – механізм розширеного фінансування (EFF) [9, с. 278]; – двосторонні своп-угоди між центральними банками (BSA); – встановлення бар'єрів на експорт/імпорт капіталу, зокрема обмеження на купівлю/продаж валюти; – створення та функціонування світових фондових бірж
	2) валютний курс	<ul style="list-style-type: none"> – конкурентні девальвації; – девізна політика (валютні інтервенції); – диверсифікація валютних резервів; – політика девальвації і ревальвації валют; – встановлення валютних обмежень; – валютні блокади; – заходи регулювання платіжного балансу, які відносяться до використання золотовалютних резервів та керування імпортом/експортом; – дисконтна політика; – політика обов'язкових резервів; – політика відкритого ринку 	<ul style="list-style-type: none"> – створення регіональної розрахункової одиниці; – встановлення спеціального режиму регулювання валютних курсів; – створення загальних валютних фондів і регіональних кредитно-розрахункових установ; – формування регіональних резервних валют [10]; – використання кредитування валютних ризиків; – інструменти з сусіднього блоку (додатково) 	<ul style="list-style-type: none"> – конкурентні девальвації; – девізна політика (валютні інтервенції); – диверсифікація валютних резервів; – політика девальвації і ревальвації валют; – встановлення валютних обмежень; – валютні блокади; – заходи регулювання платіжного балансу, які відносяться до використання золотовалютних резервів та керування імпортом/експортом; – дисконтна політика; – політика обов'язкових резервів; – політика відкритого ринку; – вимоги міжнародних інституцій
	3) банківська система	<ul style="list-style-type: none"> – система Базельського комітету з банківського нагляду; – функціонування Банку міжнародних розрахунків; – використання практик нульової процентної ставки та кількісного послаблення [8, с. 7] 	<ul style="list-style-type: none"> – регіональні механізми банківської стабілізації (надання фінансової підтримки банківській системі регіонального об'єднання); – інструменти з сусіднього блоку (додатково) 	<ul style="list-style-type: none"> – використання позикових інструментів/МВФ; – використання позикових інструментів Світового банку; – інструменти з сусіднього блоку (додатково)
	4) відсоткові ставки	<ul style="list-style-type: none"> – встановлення норм банківського резервування; – використання практик нульової процентної ставки та кількісного послаблення [8, с. 7]; – регулювання валютного курсу, потоків капіталу, банківської системи та відповідний інструментарій (додатково) 		<ul style="list-style-type: none"> – регулювання валютного курсу, потоків капіталу, банківської системи та відповідний інструментарій
	5) оподаткування	<ul style="list-style-type: none"> – створення та функціонування СЕЗ та офшорних зон; – гармонізація податкових систем; – податкова конкуренція [11] 		<ul style="list-style-type: none"> – створення та функціонування СЕЗ та офшорних зон; – гармонізація податкових систем; – податкова конкуренція; – використання вимог до певного рівня оподаткування та системи оподаткування загалом

Торгівля	1) товарами	<ul style="list-style-type: none"> – механізми СОТ; – ліцензування; – квотування; – інші торговельні обмеження (зокрема, обмеження на вивід доходу від експортної/імпортної операції); – санкції та торговельні блокади; – конкурентні девальвації; – податкова конкуренція; – компенсаційні заходи; – боротьба з незаконним обігом заборонених речовин та товарів; – надання ринковим суб'єктам необхідної інформації; – субсидування експорту; – демпінгування; – функціонування державних експортних агенцій, торгово-промислових палат тощо [7] 	<ul style="list-style-type: none"> – механізми СОТ; – ліцензування; – квотування; – інші торговельні обмеження (зокрема, обмеження на вивід доходу від експортної/імпортної операції); – санкції та торговельні блокади; – конкурентні девальвації; – податкова конкуренція; – субсидування та демпінгування; – з боку глобальних економічних центрів; – умови інтеграційного об'єднання або міжнародних організацій; – функціонування державних експортних агенцій, торгово-промислових палат тощо 	<ul style="list-style-type: none"> – механізми СОТ; – ліцензування; – квотування; – інші торговельні обмеження (зокрема, обмеження на вивід доходу від експортної/імпортної операції); – санкції та торговельні блокади; – конкурентні девальвації; – податкова конкуренція; – надання ринковим суб'єктам необхідної інформації; – субсидування та демпінгування; – з боку глобальних економічних центрів; – умови інтеграційних об'єднань, якщо країна є членом міжнародних організацій
	2) послугами	<ul style="list-style-type: none"> – механізми СОТ; – надання ринковим суб'єктам необхідної інформації; – впровадження квот на обсяг надання послуг; – встановлення обмежень на вартість послуг; – обмеження загального числа організацій (зокрема, фізичних та юридичних осіб), що надають послуги; – обмеження організаційно-правових форм, у яких можуть створюватися організації, що надають послуги; – обмеження участі іноземного капіталу в організаціях, що надають послуги [12]; – обмеження на переведення доходів від надання послуг 	<ul style="list-style-type: none"> – те саме + вимоги інтеграційних об'єднань або міжнародних організацій (додатково) 	
Ринок праці	<ul style="list-style-type: none"> – «полювання за мізками»; – стимулювання освітньої міграції; – використання міжнародних програм співпраці та мобільності; – збільшення інвестицій в людський капітал; – впровадження онлайн-освіти; – перехід до системи безперервного навчання; – вимоги до рівня освіти/знань мігрантів (зокрема, до знань мови); – вимоги до стану здоров'я; – візові процедури; – перенесення виробництва в треті країни; – розвиток аутсорсингу; – формування систем передання накопичених соціальних внесків на батьківщину мігрантів; – збільшення тривалості активного трудового життя; – стимулювання гнучкої зайнятості та боротьба з гендерною сегрегацією; – зміна форм трудових контрактів; – стимулювання розвитку підприємництва за рахунок пільгових кредитів, знижених ставок оподаткування тощо; – вимоги до рівня освіти/знань мігрантів (зокрема, до знання мови); – вимоги до стану здоров'я; – функціонування профспілок та галузевих об'єднань 			
Ринок сировини	<ul style="list-style-type: none"> – діяльність ЮНКТАД [13]; – розвиток інфраструктури видобутку сировини; – інвестування в розвідку корисних копалин; – діяльність асоціацій країн-експортерів; – укладання міжнародних товарних угод; – функціонування бірж та аукціонів 			

Виробництво та ланцюги створення вартості	<ul style="list-style-type: none"> – стандартизація та технологічні умови; – ліцензування; – патентування; – регулювання умов праці та встановлення екологічних вимог; – використання амортизаційної політики; – встановлення вимог до мінімальної заробітної плати; – регулювання цін; – встановлення екологічних вимог; – вимоги, що висуваються інтеграційними об'єднаннями 		
Конкуренція	<ul style="list-style-type: none"> – надання ринковим суб'єктам необхідної інформації; – використання антимонопольного законодавства; – становлення глобальних корпорацій, олігополій і монополій мережевого типу, а також входження в цю конкуренцію відносно невеликих і середніх інноваційних компаній [14]; – заходи з регулювання інших сфер економічної діяльності (додатково) 	<ul style="list-style-type: none"> – надання ринковим суб'єктам необхідної інформації; – конвергенція антимонопольного законодавства в межах інтеграційного об'єднання; – заходи з регулювання інших сфер економічної діяльності (додатково) 	<ul style="list-style-type: none"> – умови інтеграційних об'єднань, якщо країна є членом міжнародних організацій; – заходи з регулювання інших сфер економічної діяльності (додатково)
Скорочення рівня бідності та нерівності	<ul style="list-style-type: none"> – медична дипломатія; – боротьба з гендерною та віковою сегрегацією; – стимулювання освітньої міграції; – використання міжнародних програм співпраці та мобільності; – збільшення інвестицій в людський капітал; – впровадження онлайн-освіти; – перехід до системи безперервного навчання; – перенесення виробництва в треті країни; – розвиток аутсорсингу; – формування систем передання накопичених соціальних внесків на батьківщину мігрантів; – збільшення тривалості активного трудового життя; – стимулювання гнучкої зайнятості; – зміна форм трудових контрактів; – стимулювання розвитку підприємництва за рахунок пільгових кредитів, знижених ставок оподаткування тощо; – використання гуманітарної допомоги; – функціонування добродійних організацій [15] 	<ul style="list-style-type: none"> – перерозподіл доходів в межах інтеграційного об'єднання; – використання податкових інструментів регулювання бідності 	<ul style="list-style-type: none"> – інструменти сусідніх блоків
Суспільні блага	<ul style="list-style-type: none"> – державні закупівлі глобальних економічних центрів; – державні замовлення глобальних економічних центрів; – державні цільові програми глобальних економічних центрів 		
Технологічний та науковий розвиток	<ul style="list-style-type: none"> – інвестування в технологічні розробки та інновації; – пільгові умови оподаткування; – інструменти управління світовим та регіональними ринками праці; – пільгове кредитування, інструменти фондового ринку; – використання інструментів захисту інтелектуальної власності (патентування, ліцензування); – використання механізмів аутсорсингу 		

Джерело: складено автором

рідше, частіше можна зустріти термін «механізм», який відноситься до міжнародних інституцій та діяльності, яку вони провадять на міжнародній арені [3]. Л.М. Григор'єв та О.О. Курдин [4] певною мірою успадковують ці надбання та теж розглядають не інструменти, а механізми глобального управління, і теж з позиції інституцій (тут регіональних утворень, об'єднань підприємств тощо). М.О. Стрежнева, розглядаючи «глобальне управління», виділяє в ролі його інструментів «інтеграцію та залучення» [5]. Віддаючи належне напрацюванням попередників, варто зазначити, що термінологічно категорії «інструмент» та «механізм» не є тотожними. Тому поточне дослідження присвячене як аналізу того, що нині розуміють під інструментами глобального економічного врядування, так і систематизації виявлених в результаті такого аналізу інструментів.

Отже, передусім дослідження спрямовано на критичний огляд результатів напрацювань інших авторів, що разом з методами аналізу та синтезу і становить методіку досліджень.

Метою статті є дослідження наявного нині інструментарію глобального економічного впливу в розрізі різних рівнів управління глобальною економікою, а саме від економіки окремих країн як невід'ємних складових загального глобального господарства, регіональних та інших інтеграційних економічних угруповань, регіонів світу до глобальної економіки загалом.

Результати дослідження. В табл. 1 наведено систематизацію сучасного інструментарію глобального економічного впливу залежно від об'єкта цього впливу.

Так, в табл. 1 розрізняємо інструменти, орієнтовані на регулювання зовнішньоекономічних відносин загалом та глобального господарювання, на регулювання регіональних та міжрегіональних економічних відносин та відносин всередині різноманітних інтеграційних об'єднань, а також на регулювання економічної ситуації всередині окремої країни.

Також відповідні інструменти угруповано залежно від сфери реалізації глобального економічного врядування як суто економічні (фінанси, торгівля, регулювання ринків сировини, ринку праці, виробництва та ланцюгів створення вартості, конкуренції, скорочення бідності та нерівності, виробництва публічних товарів), так і сфери технологічного та наукового розвитку, які мають безпосередній вплив на реалізацію глобального економічного врядування та/або залежать від нього.

Питання управління кризами та виходу з них, як і питання економічного розвитку, не були винесені в окремі сфери глобального економічного врядування, оскільки інструментарій, який використовується в таких випадках,

ніяким чином не відрізняється від того, що зазначений в сферах, які виокремили раніше. Відрізняються механізми використання таких інструментів. Можна зазначити, що кризи та економічний розвиток є не стільки сферами глобального економічного врядування, скільки одними із засадничих його напрямів. В межах кожного з цих напрямів можуть прийматися рішення щодо врядування в окремих сферах.

Варто зазначити, що тут суб'єктом впливу виступає мегарегулятор, або надрегулятор, з позиції так званого rule-maker або rule-shaker, відповідно, об'єкти впливу є rule-takegerами.

Інструменти внутрішньої економічної політики тут залишені поза аналізом. Хоча, безперечно, внутрішня економічна політика відкритої великої країни може суттєво впливати на стан глобального господарства.

Як видно з відомостей табл. 1, інструментарій глобального економічного врядування є досить різноманітним. Втім, спостерігається певна єдність інструментів, спрямованих на врядування глобальної економіки загалом та врядування інтеграційних об'єднань або врядування інтеграційних об'єднань та врядування економічної ситуації окремої країни. Інакше кажучи, є певна база наявного інструментарію, яка може використовуватись і використовується незалежно від рівня врядування. Щодо врядування інтеграційних об'єднань та окремих країн, то тут необхідно додатково аналізувати умови функціонування таких об'єднань та здійснення впливу на них, як і діяльність цих інтеграційних об'єднань та різноманітних організацій в контексті формування множини можливих засобів впливу на конкретні економіки світу.

Висновки. В поточному дослідженні систематизовано наявний інструментарій глобального економічного врядування залежно від сфери та рівня врядування. Причому це стосується як досить вивчених сфер економічного врядування, таких як фінанси чи торгівля, так і таких сфер, як ринок праці, регулювання конкуренції, виробництво суспільних благ, зниження рівня бідності та нерівності.

Потребує додаткового вивчення практика глобального економічного врядування стосовно інтеграційних об'єднань та всередині них, коли саме інтеграційне об'єднання виступає надрегулятором, задля поглиблення якісного розмежування між представленими в поточному дослідженні рівнями.

Також проблематикою подальших досліджень можуть бути зв'язки підпорядкування (вертикальні) та компліментарності та субститутності (горизонтальні) поміж інструментами різних рівнів/сфер глобального економічного врядування.

Список використаних джерел:

1. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : [монографія] / Я.А. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 336 с.
2. Степаненко С.В. Основні підходи, напрями та інструментарії державного регулювання економіки / С.В. Степаненко // Державне будівництво. – 2013. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_13
3. Williamson О.Е. The mechanisms of governance / О.Е. Williamson. – Oxford : Oxford University Press, 1996.
4. Григор'єв Л.М. Механизмы глобального регулирования: экономический анализ / Л.М. Григор'єв, А.А. Курдин // Вопросы экономики. – 2013. – № 7. – С. 4–28.
5. Стрежнева М.А. Интеграция и вовлечение как инструменты глобального управления / М.А. Стрежнева // Современная мировая политика: прикладной анализ. – М., 2009. – С. 537–553.
6. Луцишин З.М. Конкурентні девальвації у валютних війнах: фінансові проєкції неопротекціонізму / З.М. Луцишин, Н.О. Резнікова // Міжнародна економічна політика. – 2013. – Вип. 2. – С. 48–65.
7. Леонов Р.П. Роль государственных экспортных агентств в финансировании развивающихся стран / Р.П. Леонов // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 1. – С. 105–108.
8. Політика монетарного розширення на підтримку зростання і розвитку : [дослідження] / Укр. центр екон. і політ. дослідж. ім. Олександра Разумкова, Міжнар. ін-т бізнесу ; наук. ред. В.О. Юрчишин. – К. : Заповіт, 2016. – 115 с.

9. Фінансова глобалізація і євроінтеграція / за ред. О.Г. Білоруса, Т.І. Єфименко. – К. : ДННУ «Академія фінансового управління», 2015. – 496 с.
10. Шлапак А.В. Ключові напрями валютної інтеграції в регіоні Південно-Східної Азії / А.В. Шлапак // Ефективна економіка. – 2015. – № 8 (0,5 д. а.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>
11. Цимбалюк І.О. Розвиток національних податкових систем в умовах посилення міжнародної податкової конкуренції / І.О. Цимбалюк, Б.В. Підцерковний // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2013. – № 1. – С. 113–118.
12. Румянцев А.П. Світовий ринок послуг : [навч. посібник] / А.П. Румянцев, Ю.О. Коваленко. – К. : ЦНЛ, 2006. – 456 с.
13. Тіпанов В.В. Особливості регулювання світових ринків сировинних товарів / В.В. Тіпанов // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка. – 2011. – Вип. 9. – С. 127–134.
14. Швиданенко О.А. Глобалізація ринкової системи: детермінанти розвитку та регулювання / О.А. Швиданенко // Незалежний АУДИТОР. – 2015. – № 14 (IV). – С. 46–54.
15. Комар Н.О. Розвиток теоретичних підходів щодо формування ефективної стратегії подолання бідності в процесі досягнення Глобальних Цілей Розвитку Тисячоліття / Н.О. Комар // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 2 (35). – С. 100–109.

Аннотация. Текущее исследование посвящено изучению и систематизации современного инструментария глобального экономического управления. В статье рассматриваются соответствующие инструменты глобального экономического управления в соответствии с его сферами (регулирование финансов, торговли, конкуренции и т. д.) и направлением оказания влияния (ориентированные на управление глобальной экономикой в целом, на управление в рамках региональных и межрегиональных отношений и на управление экономической ситуацией отдельной страны).

Ключевые слова: глобальное экономическое управление, глобальная экономика, международные экономические отношения, региональные объединения, инструменты.

Summary. The current research is devoted to the study and systematization of modern tools of global economic governance. The article deals with the appropriate tools of global economic governance in specific governance spheres (finance, trade, competition etc.) according to the direction of influence (governance oriented on the global economy as a whole, governance of regional and interregional relations and governance of the economic situation in a particular country).

Key words: global economic governance, global economy, international economic relations, regional integration, tools.